

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ СОЦИАЛЕН ФОНД
Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси" 2007 – 2013 г.

ДИРЕКЦИЯ „ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ“
„Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (РесВУ_БГ)“

Консорциум «ИОО- МБМД –С»
София 1000 ул. «Солунска» № 56

РЕЙТИНГОВАТА СИСТЕМА НА ВИСШИТЕ УЧИЛИЩА В БЪЛГАРИЯ

МЕТОДОЛОГИЯ

Консорциум ИОО-МБМД-С

Август 2010 г.

ДИРЕКЦИЯ „ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ“
„Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (РеСВУ_БГ)“

Консорциум «ИОО- МБМД –С»
София 1000 ул. «Солунска» № 56

Съдържание

Основни характеристики на рейтинговата система на висшите училища в България.....	3
Рейтинги и рейтингови системи.....	3
Стандартизирани и собствени класации.....	4
Информационна система.....	4
Източници на информация.....	5
Система от индикатори.....	5
Избор на тежести.....	6
Списък с индикаторите в Рейтингова система на висшите училища в България, ...	9
разделени по групи.....	9
Описание на индикаторите в рейтинговата система на висшите училища в България	11

ДИРЕКЦИЯ „ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ“
„Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (РесВУ_БГ)“

Консорциум «ИОО- МБМД –С»
София 1000 ул. «Солунска» № 56

Основни характеристики на рейтинговата система на висшите училища в България

Рейтинги и рейтингови системи

В началото е важно да уточним какво разбираме под рейтинг и каква е според нас разликата между рейтинг и рейтингова система. Рейтингът е вид класация, която подрежда класираните обекти по някакви относително трайни техни характеристики. По това рейтинговият тип класация се отличава от класацията в резултат от конкретно, отделно състезание. Същото разграничение се използва и в спорта (например в шахмата или тениса), където състезателите имат резултати от конкретен турнир и дългосрочен рейтинг (място в ранглистата), който зависи от цялостното им представяне на състезания през спортната им кариера. Дори в спортовете, в които няма официален рейтинг любителите лесно правят разлика между резултатите от конкретен мач и дългосрочното представяне на отборите. Да обобщим - резултатите от едно конкретно състезание са силно зависими от моментни случайни фактори като атмосферните условия, мястото на провеждане на състезанието, физическото състояние на всеки спортист в конкретния момент, концентрацията на съдиите и т.н. Рейтингът подрежда на базата на стабилни, дългосрочни резултати.

Рейтинговата система представлява обобщен метод за произвеждане на устойчиви класации, наречени рейтинги. Разработената от нас рейтингова система представлява по същество платформа, която може да произвежда много голямо количество рейтинги¹. Ако отчетем и факта, че системата е достатъчно гъвкава, за да може в нея да се въвеждат нови индикатори, броят рейтинги, които могат да бъдат получени е практически неограничен. Разбира се, голяма част от новите рейтинги не подреждат висшите училища по нов начин, просто защото в добрите постижения също трябва да има (и действително има както показва нашата рейтингова система) определена устойчивост. Така че ако някое висше училище е добро в нещо, то има голяма вероятност да е добро и в други неща.

Класиране по професионални направления

В нашата рейтингова система всички възможни класирания са по професионални направления. Идеята на екипа беше да се сравняват само сравними неща. В чисто изчислителен план, естествено, няма никакъв проблем да се направи някаква скала, в която се подреждат висшите училища като цяло. Числата и ранговете не могат да придадат смисъл на една подредба. Само хората могат. Ние не се сетихме как можем да интерпретираме една подредба, в която медицински университети са смесени с училища по изкуствата, спортни академии, технически и икономически университети и университети, специализиращи в природните науки. Може да се спори, че и в този случай може да се сравнява управлението на висшите училища, техният престиж в обществото, качеството на административното обслужване и на други съпътстващи дейности. Не може да се сравнява обаче същината на това, с което се занимават, това заради което са създадени и заради което определени групи млади хора със специфични интереси се насочват към тях.

Затова ние решихме да разработим система, която предлага класации само по професионални направления. В този случай интерпретацията е доста проста. Кандидат-студентът, който се чуди къде да учи машинно инженерство, медицина, икономика, архитектура или право, може да се консултира с нашата рейтингова система и да прецени плюсовете и минусите на различните възможности.

¹ По-точно $117094 \cdot 10^{12}$ класации, ако под отделна класация разбираме всички възможни комбинации от индикатори по всички професионални направления. Ако отчетем липсващите данни, числото възможни класации става малко по-малко, но при всички положения става дума за хиляди трилиони класации. Ако включим в сметката и промяната в тежестите, ще трябва да добавим към числото още 28 нули. Така че потребителите винаги могат да опитат още една класация.

ДИРЕКЦИЯ „ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ“
„Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (РесВУ_БГ)“

Консорциум «ИОО- МБМД –С»
София 1000 ул. «Солунска» № 56

Ефективното търсене в нашата система изисква повече усилия от „преглеждането“ на един рейтинг на висшите училища, но сме убедени, че те си струват. Необходимо е като минимум базисно запознаване със структурата на висшето образование, за да може търсещият информация да се ориентира за броя и логиката на класифициране на професионалните направления и да може да провери в кое професионално направление попада една или друга специалност.

Стандартизирани и собствени класации

Класациите в нашата рейтингова система са два типа – стандартизирани и собствени. Стандартизираните класации са готови класации по всяко едно професионално направление, които включват предварително селектирани индикатори. Тежестите са избрани от експерти след отчитане на международния опит, контекста на българското висше образование и ограниченията, произтичащи от наличието и качеството на данните. Потребителите могат да видят и да се запознаят със стандартизираните класации, но не могат да ги променят. Повечето известни рейтинги се ограничават до предоставянето на потребителя именно на това, което ние наричаме стандартизирана класация.

Собствени класации са класациите, които всеки потребител може да направи като избере професионално направление и сам изработи комбинация от наличните 51 индикатора с посочени от него тежести. Потребителят може да класира университетите само по един индикатор, по всичките 51 индикатора или по избрана от него комбинация от индикатори в зависимост от конкретните си приоритети и интереси. Например потребителят може да избере професионалното направление „право“ и да поиска да го оцени според индикатора *осигурителен доход* от групата индикатори за реализация с тежест 50% и индикатора *оценка на Национална агенция за оценяване и акредитация* също с тежест 50%. Така ще се получи конкретна собствена класация.

Информационна система

Системата предоставя достъп на всеки потребител до голям масив от данни за българското висше образование. Немалко от правените в други страни и в България рейтинги дават на потребителя достъп само до финалното подреждане (понякога дори само в рангова скала без точки или други количествени резултати). Нашата рейтингова система представлява едновременно и информационна система, с пълна достъпност на първичните данни и прозрачност по отношение на използваните тежести и изчислителни процедури. Всеки изкушен и мотивиран потребител може да провери всяка конкретна класация като повтори изчисленията, използвайки достъпните в системата първични данни. Те могат да бъдат ползвани, разбира се, и за всякакви други информационни и аналитични цели.

Системата използва данни, които се обновяват с определена периодичност, като част от тях се зареждат автоматично чрез връзка на системата с други регистри по електронен път. Това гарантира динамичността и актуалността на системата и намалява риска от човешка грешка. Увеличава се рискът от автоматично мултиплициране на вече направени при първичното зареждане на информацията грешки. Срещу този риск има две рецепти – постепенното вграждане в системата на все повече автоматизирани логически контроли, които да сигнализират на операторите за аномалии, и самата публичност на системата, която ще генерира сигнали за грешка от потребителите, включително от институциите, предоставили първичната информация. Последните ще бъдат стимулирани от публичността да попълват с повече внимание, изискваните от тях електронни формуляри.

ДИРЕКЦИЯ „ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ“
„Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (РесВУ_БГ)“

Консорциум «ИОО- МБМД –С»
София 1000 ул. «Солунска» № 56

Източници на информация

Първото важно разграничение, което трябва да направим по отношение на използваните в системата данни е разграничението между данните, които се събират чрез анкетиране и данните, получени от съществуващи регистри. При създаването на рейтинга са използвани и двата типа данни. Под обективни данни се разбират данните, които не зависят от ничия субективна преценка. Такива данни обичайно се внасят периодично от упълномощени лица в административни регистри, формуляри или официални бази данни, след което се агрегират и обработват на различни нива и след това са достъпни за определени потребители под формата на справки, статистически публикации, бази данни и др. Рейтинговата система на висшите училища в България ползва няколко такива източника – данни от административната база данни на Министерството на образованието, младежта и науката, АдминПро, данни от НОИ, данни, достъпни през интернет от страницата на Националната агенция за оценяване и акредитация, данни от международната база данни Scopus и данни, предоставени от самите висши училища.

Под субективни данни се имат предвид такива данни, които зависят от нечия субективна преценка. Такива данни обичайно се събират чрез анкетиране или други социологически методи за набиране на информация, след което се обобщават и анализират.

Чисто субективната информация касае самия респондент, неговите лични преживявания, усещания, преценки за това доколко нещо му харесва, е приятно, интересно, полезно или стойностно *за него*. По отношение на тази информация респондентът е авторитет от последна инстанция, в смисъл че не може да има по-меродавна преценка. Например преподавателят или външни оценители може да са единодушни, че преподаването е било много достъпно. Ако студентите обаче са убедени, че преподаването е било неразбираемо за тях и те нищо не са научили, ние сме длъжни да оценим преподаването като недостъпно *за тази група студенти*.

Когато става дума за факти, анкетирането обичайно е алтернатива, използвана, когато данните не могат да бъдат събрани по друг начин. Например ако няма регистър, който описва кои студенти са участвали в проекти на висшето училище, един възможен начин да получим тази иначе обективна информация е да помолим всеки студент да ни каже дали е участвал в такива проекти. Тук има вероятност за някаква трудно оценима грешка, свързана с припомнянето на фактите, с готовността те да бъдат споделени и др. Но при всички случаи участието или неучастието в проекти на определен студент си остава факт, който е потенциално проверим и по друг начин.

Система от индикатори

Нашата система работи с общо 61 индикатора, 51 от които могат да бъдат използвани при правенето на класации (наричаме ги рейтингови), разделени в 6 групи. Списъкът с индикатори, разделени по групи е даден в приложение I. Системата от индикатори е направена след преглед на международния опит и опита на други страни, които са разработвали национални рейтинги на висшите училища. Подобни групи индикатори могат да бъдат открити в повечето рейтинги с различна тежест и в различни комбинации. Описание на системата от индикатори е дадено в Приложение II.

ДИРЕКЦИЯ „ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ“
„Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (РесВУ_БГ)“

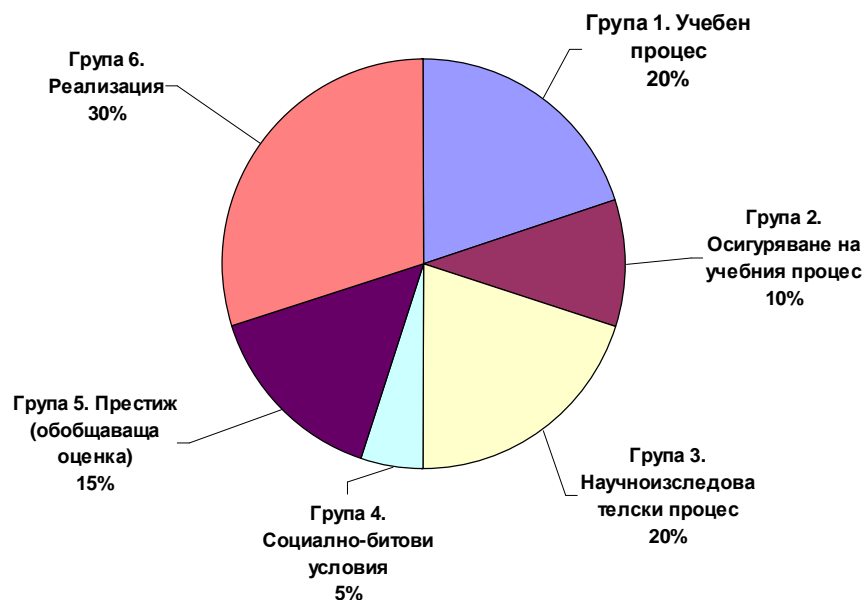
Консорциум «ИОО- МБМД –С»
София 1000 ул. «Солунска» № 56

Избор на тежести

Изборът на тежести е най-деликатната задача при комплексните класации (класациите, които включват повече от един индикатор). Повечето от възможните класации в нашата рейтингова система, включително стандартизираните класации, са именно от този тип. Затова изборът на подходящи тежести беше за нас една от най-отговорните задачи.

Основната логика при избора на тежести, е че важните (релевантните индикатори), за които има надеждна информация трябва да получат относително висока тежест. С намаляване на важността на индикатора и на надеждността на данните се намалява и тежестта. По-маловажните индикатори получават малка тежест дори в случаите, когато са много надеждно измерени, просто защото значението им за оценката на качеството на образованието като процес и продукт не е голямо. Дори най-важните индикатори също могат да получат ниска тежест, когато измерването им не е достатъчно надеждно, просто защото информацията, получена по такъв начин крие голяма несигурност и не е добре да има решаващо значение.

Разпределението на тежестите на отделните групи индикатори в стандартизираните класации е показано в следващата графика

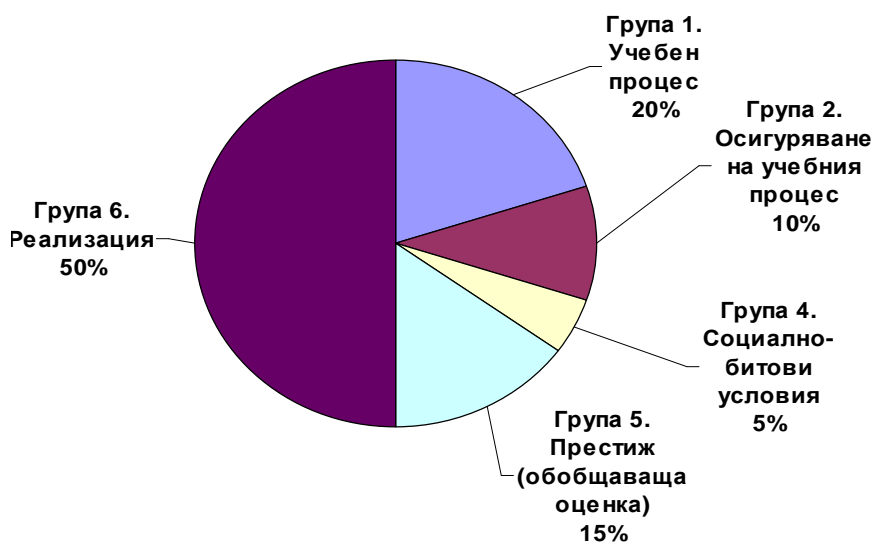

ДИРЕКЦИЯ „ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ“
„Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (РесВУ_БГ)“

Консорциум «ИОО- МБМД –С»
София 1000 ул. «Солунска» № 56

За всички професионални направления е използвана една и съща система от тежести. Само за професионалните направления, в които се изучават различните видове изкуства, е направена и допълнителна стандартизирана класация, в която липсва групата от индикатори за научноизследователски процес, а тежестта на тази група е прехвърлена към групата „реализация“ както е показано на следващата графика.

Това се наложи поради факта, че научноизследователската дейност не е релевантна при изкуствата в същата степен, в която при останалите професионални направления. Неин аналог е художествено-творческата дейност, но за нейното измерване са необходими друг тип индикатори, каквито в момента не са включени. Тази празнина може да бъде запълнена при следващи подобрения на рейтинговата система.

Изчисляване на резултатите

При изготвянето на рейтингите на висшите училища се използвани индикатори в различни мерни единици (брой, оценка по скала, процент, лева и т.н.). Затова се налага стандартизиране на стойностите им по статистическа процедура, наречена z-точки, която ги привежда в един мащаб и едновременно с това запазва наредбата и пропорциите между тях. Стандартизирането се извършва по класически метод, който използва средна претеглена стойност и стандартно отклонение. В класациите крайната оценка за всяко висше училище е представена като резултат по скала от 0 до 100.

Ограничения и изключения

Всяка рейтингова система има своите ограничения. Настоящата не прави изключение. Тя предоставя информация за всички висши училища в България с изключение на новооткрития Европейски политехнически университет – гр. Перник. Той не е включен поради обстоятелството, че беше създаден в момент, когато подготовката на настоящата рейтингова система беше в напреднала фаза и за него не беше възможно да се събере необходимата информация.

ДИРЕКЦИЯ „ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ“
„Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (РеСВУ_БГ)“

Консорциум «ИОО- МБМД –С»
София 1000 ул. «Солунска» № 56

Друго обстоятелство, на което искаме да обърнем внимание е това, че в случаите, когато събраната информация за дадено висше училище по дадено професионално направление не е достатъчна, за да ни позволи да направим надеждни изводи, ние сме извадили съответните висши училища "под черта". Това означава, че данните по отделните индикатори за тези училища са достъпни за потребителите, но тези училища не са включени в класацията по съответното професионално направление.

Как да се използват класациите

Рейтингите на висшите училища трябва да се използва внимателно. Поредността в класацията и получените точки не трябва да се абсолютизират. Това, че дадено висше училище е получило повече точки в крайната класация от друго, все още не означава, че именно то е най-добро за Вас. Получената класация (рейтинг) понякога може да се дължи на минимални разлики или на индикатори, които не са толкова значими за Вас. Специално искаме да подчертаем, че когато между висшите училища в дадена класация разликите са в порядъка до 5 точки, това в повечето случаи означава, че тези училища на практика са в една и съща лига и предлагат сравними условия.

Ето защо препоръчваме да използвате настоящата рейтингова система само като начало в едно по-дълго и детайлно проучване на възможностите за обучение, предлагани от българските висши училища. Никоя експертна система, която подрежда възможности, прави препоръки, дава насоки и т.н. не може да замени автономния избор. Тя може само да го подпомага, за да стане този избор по-информиран. Амбициите на нашата рейтингова система са ограничени в същите рамки – в крайна сметка учениците и студентите са тези, които избират.

ДИРЕКЦИЯ „ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ“
„Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (РесВУ_БГ)“

Консорциум «ИОО- МБМД –С»
София 1000 ул. «Солунска» № 56

Приложение I

**Списък с индикаторите в Рейтингова система на висшите училища в България,
разделени по групи**

Група 1. Учебен процес
Оценка на НАОА
Теоретична подготовка
Практическа подготовка
Участие в стажове
Актуалност на преподавания учебен материал
Обучение по чужд език
Преподаване
Оценяване
Интензивност на обучението
Щатни преподаватели
Хабилитирани преподаватели
Асистенти с докторска степен
Чуждестранни студенти

Група 2. Осигуряване на учебния процес
Оценка на материалната база
Оценка на административното обслужване
Организация на учебния процес
Библиотечен фонд
Библиотечен фонд на студент
Оценка на библиотечния фонд
Информационно обезпечаване
Наличие на работещ кариерен център
Учебна площ

Група 3. Научноизследователски процес
Статии в научни списания
Брой издадени книги на преподавател
Индекс на цитируемост
Преподаватели, участващи в проекти на ФНИ
Преподаватели, участващи в международни научни проекти
Международен научен обмен
Участие на студенти в НИД
Качество на НИД
Привлечени средства за НИД на преподавател
Средства за НИД
Средства за НИД на студент
Обучение на докторанти в професионалното направление
Обучение на докторанти във висшето училище
Съотношение преподаватели/ докторанти

ДИРЕКЦИЯ „ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ“
„Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (РесВУ_БГ)“

Консорциум «ИОО- МБМД –С»
София 1000 ул. «Солунска» № 56

Група 4. Социално-битови условия
Стипендии
Студентски общежития
Удовлетвореност от социално-битовите условия
Група 5. Престиж (обобщаваща оценка)
Среден успех от дипломата за завършено средно образование
Престиж сред студентите
Престиж сред завършилите
Престиж сред преподавателите
Престиж сред работодателите
Престиж сред общественото мнение.
Група 6. Реализация
Осигурителен доход на завършилите
Безработица след завършилите
Реализация по специалността
Добих увереност, че ще успея в живота
Създадох важни контакти и приятелства
Предпочитания на работодателите

ДИРЕКЦИЯ „ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ“
„Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (РеСВУ_БГ)“

Консорциум «ИОО- МБМД –С»
София 1000 ул. «Солунска» № 56

Приложение II

Описание на индикаторите в рейтинговата система на висшите училища в България

Група 1. „Учебен процес“

Индикатор 1.1 „Оценка на НАОА“

Оценка на НАОА за професионалното направление на висшето училище.

Оценяването и акредитирането на отделните специалности в българските висши училища се извършва от Националната агенция за оценяване и акредитация (НАОА). Индикаторът отразява осреднената оценка на НАОА (резултата от процедурата за осредняване) за съответното професионално направление. При липса на информация за резултата от процедурата за осредняване е използвана оценката на професионалното направление, приравнена по скала от 0 до 5, където 0 означава „незадоволителна“ оценка или липса на оценка, 3 – „задоволителна“, 4 – „добра“, 5 – „много добра“. Всички оценки под 2,50 се приравняват към 0. Оценката се отнася за съответното професионално направление в съответното висше училище. Оценката на НАОА е единствената законово установена оценка на висшите училища в страната, която им предоставя акредитация за преподаването на определена специалност в определено професионално направление и за издаването на легитимни дипломи. Оценката на НАОА е комплексна и обхваща всички компоненти от оценката на едно висше училище. Все пак я поставихме в групата „Учебен процес“, тъй като провеждането на учебен процес е в крайна сметка основната дейност на висшите училища, която те не биха могли да извършват без наличие на оценка от НАОА.

Източник на информация: Национална агенция за оценяване и акредитация.

Индикатор 1.2 „Теоретична подготовка“

Средна оценка от студенти по скала от 2 (Слаба) до 6 (Отлична).

Този индикатор се базира на субективната преценка на студентите за качеството на теоретичната подготовка по тяхната специалност в тяхното висше училище. Студентите са дали оценка на общата теоретична подготовка в тяхното висше училище по 5-степенна скала. След това данните са преобразувани в оценки от 2 до 6 - най-популярната в България скала за оценяване, за да се улесни интуитивното разбиране на оценките от страна на потребителите. Предполага се, че всеки студент оценява теоретичната подготовка на базата на личния си опит, който е придобит в рамките на специалността, която изучава. Т.е. оценката на студента се отнася до неговата специалност, а осреднените оценки по отделните специалности в едно и също професионално направление дават оценка на професионалното направление. Ограниченията на този индикатор са свързани с това, че студентите особено през първите години от обучението си може да имат погрешна представа за това какво представлява теоретичната подготовка в един университет и как да отличат добрата от лошата. Но той има предимството да отразява пряко отношението на потребителя на услугата, което при всички случаи е много важно. Теоретичната подготовка може да бъде оценена и по-много други, по-сложни начини, които не са свързани с удовлетвореността на студента.

Източник на информация: Социологическо проучване, проведено в периода април - юни 2010 г.

ДИРЕКЦИЯ „ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ“
„Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (РеСВУ_БГ)“

Консорциум «ИОО- МБМД –С»
София 1000 ул. «Солунска» № 56

Индикатор 1.3 „Практическа подготовка“

Средна оценка от студенти по скала от 2 (Слаба) до 6 (Отлична).

Този индикатор е аналогичен на предходния с единствената разлика, че студентите дават своята субективна оценка за практическата подготовка в своето висше училище. Може да се допусне също така, че субективната преценка на студентите за практическата подготовка е по-надежден индикатор от тяхната преценка за теоретичната подготовка. Първо защото оценката на практическата подготовка често е свързана с това да се прецени дали изобщо има такава или става дума за същите аудиторни занимания, които само носят различно име. Второ, защото по отношение на това дали нещо му е практически полезно, потребителят е авторитета от последна инстанция. Тази преценка може да бъде допълнена (и коригирана) чрез критерии за оценка на качеството на практическата подготовка вече в контекста на професионалната реализация. Студентите, които са получили по-добра практическа подготовка, наред с теоретичната, са по-добре подготвени да започнат работа без допълнително обучение от страна на работодателя и да бъдат много продуктивни още от началото на професионалната си кариера.

Източник на информация: Социологическо проучване, проведено в периода април - юни 2010 г.

Индикатор 1.4 „Участие в стажове“

Процент (от 0 до 100) от студентите, оценили като полезно участието си в стажове.

Индикаторът показва процента от студентите, които са оценили като изцяло или поне частично полезно участието си в стажове. Процентът е пресметнат спрямо всички студенти, включително и тези, които не са участвали в стажове. Участието в стажове е важна част от практическата подготовка на студентите, която максимално се доближава до реалната среда, в която работят хората упражняващи съответните професии.

Източник на информация: Социологическо проучване, проведено в периода април - юни 2010 г.

Индикатор 1.5 „Актуалност на преподавания учебен материал“

Средна оценка от студенти, измерена по скала от 2 (Слаба) до 6 (Отлична).

Оценката на актуалността на преподавания учебен материал е получена на база на социологическо проучване сред студенти за удовлетвореността им от актуалността на преподавания учебен материал. Стойността на индикатора е получена като са осреднени оценките на интервюираните по университет и професионално направление. Студентите са дали оценка по 5-степенна скала. След това данните са преобразувани в оценки от 2 до 6.

Резултатите от този индикатор също трябва да се интерпретират като се имат предвид евентуалните ограничения в способността на студентите да оценят актуалността на преподавания учебен материал, когато става дума за най-новите знания. Годината на публикуване на използваните учебници, книги, статии е един от лесно забележимите критерии за актуалност. Тук може да се прибави и преценката за релевантността, приложимостта и актуалността на упражнения, казуси, примери, методи, технологии и др. Трябва да се отбележи все пак, че във времевия план критериите за актуалност в различните области на знание могат да бъдат много различни. В медицината например публикуваните материали остаряват за

ДИРЕКЦИЯ „ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ“
„Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (РеСВУ_БГ)“

Консорциум «ИОО- МБМД –С»
София 1000 ул. «Солунска» № 56

години, докато в сферата на математиката може да има публикации, които продължават да бъдат цитирани в продължение на десетилетия.

Източник на информация: Социологическо проучване, проведено в периода април - юни 2010 г.

Индикатор 1.6 „Обучение по чужд език“

Средна оценка от студенти, измерена по скала от 2 (Слаба) до 6 (Отлична).

Оценката на обучението по чужд език е получена на база на социологическо проучване сред студенти. Стойността на индикатора е получена като са осреднени оценките на интервюираните по университет и професионално направление. Студентите са дали оценка по 5-степенна скала. След това данните са преобразувани в оценки от 2 до 6. Степента на владеене на чужд език е сравнително лесно измерима, а субективната преценка на обучаваните е достатъчно надеждна.

Източник на информация: Социологическо проучване, проведено в периода април - юни 2010 г.

Индикатор 1.7 „Преподаване“

Средна оценка от студенти по скала от 2 (Слаба) до 6 (Отлична).

Този индикатор е получен на базата на социологически анкети. Съставен е от 6 компонента, които оценяват съответно: 1) начина на изнасяне на лекциите, 2) редовното изнасяне на лекциите в съответствие с учебната програма, 3) начина на водене на семинарните занятия и упражненията, 4) редовното водене на семинарните занятия в съответствие с учебната програма, 5) индивидуалната работа на преподавателите със студентите, 6) достъпността на преподавания учебен материал. Два от тези компоненти – редовното изнасяне на лекциите, редовното водене на семинарните занятия, се отнасят по-скоро до определени факти, известни на студентите и при тях опасността от изкривяване на данните в резултат от неточна или зле информирана субективна преценка е минимална. При други два компонента – индивидуалната работа на преподавателите със студентите и достъпността на преподавания учебен материал, студентите са „последната инстанция“, така че тяхната преценка трябва да се приеме за абсолютно меродавна. Само при първия и третия компонент се изисква чисто субективна преценка за сложен процес – изнасянето на лекциите и воденето на семинарните занятия.

Стойността на индикатора е получена като са осреднени оценките на интервюираните по университет и професионално направление. Студентите са дали оценка по 5-степенна скала. След това данните са преобразувани в оценки от 2 до 6.

Източник на информация: Социологическо проучване, проведено в периода април - юни 2010 г.

ДИРЕКЦИЯ „ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ“
„Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (РеСВУ_БГ)“

Консорциум «ИОО- МБМД –С»
София 1000 ул. «Солунска» № 56

Индикатор 1.8 „Оценяване“

Средна оценка от студенти по скала от 2 (Слаба) до 6 (Отлична).

Индикаторът се базира на субективната преценка на студентите за оценяването в тяхното висше училище. Индикаторът включва три компонента: 1) начин на осъществяване на текущия контрол през семестъра, 2) наличие на обективни критерии за оценяване, 3) обективност на оценяването. Стойността на индикатора е получена като са осреднени оценките по трите признака на интервюираните по университет и професионално направление. Студентите са дали оценка по 5-степенна скала. След това данните са преобразувани в оценки от 2 до 6.

При интерпретацията на резултатите от този индикатор трябва да се отчита възможната предубеденост на студентите по отношение на системата за оценяване в зависимост от това дали те са получили по-добри или по-лоши оценки.

Източник на информация: Социологическо проучване, проведено в периода април - юни 2010 г.

Индикатор 1.9 „Интензивност на обучението“

Среден брой часове на седмица, отделени за лекции и упражнения от един студент.

Индикаторът се базира на отговорите на студентите за действителното време, което те прекарват всяка седмица в лекции и упражнения. Часовете, посочени от всички студенти от дадения университет и даденото професионално направление са осреднени. В отговорите на студентите има голямо разнообразие. Ясно се очертават професионални направления и университети, в които времето, прекарано в учене е значително по-дълго отколкото в други.

Източник на информация: Социологическо проучване, проведено в периода април - юни 2010 г.

Индикатор 1.10 „Щатни преподаватели“

Брой щатни преподаватели на трудов договор на 100 студента.

В индикатора са включени всички студенти, като стойността му е пресметната по университет и професионално направление. За щатен преподавател се счита всеки преподавател на трудов договор, който преподава поне в една специалност в професионалното направление.

Щатните преподаватели на трудов договор дават най-добра представа за преподавателския ресурс, който е на разположение на университета и студентите.

Източник на информация: Информационна база данни за висшето образование към МОМН. Данните се актуализират два пъти в годината.

ДИРЕКЦИЯ „ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ“
„Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (РеСВУ_БГ)“

Консорциум «ИОО- МБМД –С»
София 1000 ул. «Солунска» № 56

Индикатор 1.11 „Хабилитирани преподаватели“

Брой хабилитирани щатни преподаватели (доценти и професори) на 100 студента.

Индикаторът е подобен на предходния, но се отчитат само хабилитираните преподаватели на 100 студенти. В индикатора са включени всички студенти, като стойността му е пресметната по университет и професионално направление. Хабилитираните преподаватели включват всички доценти и професори. Хабилитираните преподаватели са най-квалифицираната част от преподавателския състав с най-високи постижения в науката и, обикновено – с най-богат опит в преподаването. По принцип от този индикатор се очаква да открие университетите, които разполагат с най-висококвалифицирани преподаватели.

Източник на информация: Информационна база данни за висшето образование към МОМН. Данните се актуализират два пъти в годината.

Индикатор 1.12 „Асистенти с докторска степен“

Брой щатни асистенти на трудов договор с образователна и научна степен „доктор“ на 100 студента.

Стойността на индикатора е пресметната по университет и професионално направление. Този индикатор показва квалификацията на нехабилитирания преподавателски състав. Притежаването на степен „доктор“ може да се интерпретира като атестат за по-задълбочено познаване на съответната област на знание и по-голям потенциал за развитие.

Източник на информация: Информационна база данни за висшето образование към МОМН. Данните се актуализират два пъти в годината.

Индикатор 1.13 „Чуждестранни студенти“

Процент (от 0 до 100) на чуждестранните студенти от общия брой на студентите.

Индикаторът измерва някои от аспектите на атрактивността и международната конкурентоспособност на висшето училище. Етническото и културно многообразие на студентския състав също представлява ресурс, обогатяващ учебния процес и социалния живот във висшето училище.

Източник на информация: Информационна база данни за висшето образование към МОМН. Данните се актуализират два пъти в годината.

ДИРЕКЦИЯ „ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ“
„Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (РесВУ_БГ)“

Консорциум «ИОО- МБМД –С»
София 1000 ул. «Солунска» № 56

Група 2. „Осигуряване на учебния процес“

Индикатор 2.1 „Оценка на материалната база“

Средна оценка от студенти по скала от 2 (Слаба) до 6 (Отлична).

Индикаторът представлява обща оценка за качеството и състоянието на материалната база дадена от студентите. Студентите са оценили отделно учебните зали и помещения, компютърните зали и лабораториите. Резултатът е осреднена оценка по трите компонента, представена в скала за оценка от 2 до 6. Субективната преценка на ползвателите е само един от аспектите на оценката на материалната база. За съжаление събирането на други релевантни данни като счетоводната стойност и възрастта на важни елементи от материалната база като специализираното оборудване, лабораториите и др. среща редица пречки в наличието и достъпността на информацията.

Източник на информация: Социологическо проучване, проведено в периода април - юни 2010 г.

Индикатор 2.2 „Оценка на административното обслужване“

Средна оценка от студенти по скала от 2 (Слаба) до 6 (Отлична).

Индикаторът представлява субективна оценка на административното обслужване, получена на база на социологическо проучване сред студенти. Стойността на индикатора е получена като са осреднени оценките на интервюираните по университет и професионално направление. Студентите са дали оценка по 5-степенна скала. След това данните са преобразувани в оценки от 2 до 6. По отношение на качеството на административното обслужване оценката на потребителите може да се счита за най-релевантен и надежден индикатор.

Източник на информация: Социологическо проучване, проведено в периода април - юни 2010 г.

Индикатор 2.3 „Организация на учебния процес“

Средна оценка от студенти по скала от 2 (Слаба) до 6 (Отлична).

Индикаторът представлява субективна оценка на студентите за удобството на графика на занятията в тяхното ВУ. Стойността на индикатора е получена като са осреднени оценките на интервюираните по университет и професионално направление. Студентите са дали оценка по 5-степенна скала. След това данните са преобразувани в оценки от 2 до 6.

Това е най-лесно определяемият и най-видим за студентите аспект от организацията на учебния процес. Удобството е особено важно при по-горните курсове в бакалавърските програми и при магистърските програми, когато обучението често трябва да се съчетава със стаж или работа.

Източник на информация: Социологическо проучване, проведено в периода април - юни 2010 г.

ДИРЕКЦИЯ „ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ“
„Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (РеСВУ_БГ)“

Консорциум «ИОО- МБМД –С»
София 1000 ул. «Солунска» № 56

Индикатор 2.4 „Библиотечен фонд“

Общ брой библиотечни единици (в хиляди).

Индикаторът измерва в хиляди броя на библиотечните единици, които са на разположение в библиотеките и хранилищата на висшето училище. Под библиотечни единици се разбират: книги, архивни материали, дискове, периодични издания, микрофилми и др. В индикатора не е включен достъпът до електронни библиотеки и бази данни. Данните са за академичната 2008/2009 г.

Достъпът до актуална и надеждна информация се превръща все повече в основно конкурентно предимство в научната работа и преподаването. Въпреки нарастването на значението на електронните библиотеки и бази данни, традиционните библиотеки и хранилища на материални носители на информация запазват значението си. Интернет предлага лесен и бърз начин за намиране на всякаква информация, но отсяването на ценното от „боклука“ е трудна задача. Рискът за попадане на „боклук“ почти напълно липсва при традиционния за академията подход на реферирание и взаимно цитиране. В днешно време почти всички научни публикации – монографии, учебници, статии в научни периодични издания и други са достъпни през глобалната мрежа, но цените на индивидуалните абонаменти са като цяло недостъпни за средния български студент. Широкият достъп до такива издания е възможен само през закупуването на копия за библиотеките или купуване на организационни абонаменти от самото висше училище.

Източник на информация: Данни, предоставени от висшите училища в периода април – септември 2010 г.

Индикатор 2.5 „Библиотечен фонд на студент“

Брой библиотечни единици средно на един студент.

Индикаторът измерва броя на библиотечните единици на един студент. Дефиницията за библиотечна единица е както в индикатора „Общ брой библиотечни единици“. Достъпът до електронни библиотеки и бази данни не е включен. Данните са за академичната 2008/2009 г.

Източник на информация: Данни, предоставени от висшите училища в периода април – септември 2010 г.

Индикатор 2.6 „Оценка на библиотечния фонд“

Средна оценка от студенти по скала от 2 (Слаба) до 6 (Отлична).

Индикаторът представлява субективна оценка на условията за ползване на библиотеките и съпътстващите услуги, както и качеството на наличния библиотечен фонд, без да са включени електронните библиотеки и бази данни. Стойността на индикатора е получена като са осреднени оценките на интервюираните по университет и професионално направление. Студентите са дали оценка по 5-степенна скала. След това данните са преобразувани в оценки от 2 до 6.

За разлика от предходните два индикатора, които оценяват размера на библиотеките, субективната оценка на студентите оценява обслужването, което получават потребителите на тези библиотеки, което е важна част от достъпа и удобството при ползване на библиотеките. Оценява се също и качеството на предлаганите библиотечно-информационни единици.

Източник на информация: Социологическо проучване, проведено в периода април - юни 2010 г.

ДИРЕКЦИЯ „ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ“
„Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (РеСВУ_БГ)“

Консорциум «ИОО- МБМД –С»
София 1000 ул. «Солунска» № 56

Индикатор 2.7 „Информационно обезпечаване“

Брой международни бази данни, за които висшето училище е абонирано.

Индикаторът посочва броя международни бази данни, за които висшето училище е абонирано. Данните са предоставени от самите висши училища. Електронните библиотеки и бази данни се отличават значително по брой и актуалност на включените издания. В обхвата и цените на абонаментните планове също има значителни разлики. В този смисъл броят на базите данни, за които съответното висше училище има абонамент е индикатор, който не дава пълна представа за достъпа до електронни издания, който получава един студент, но все пак може да служи за ориентир. За това издание на рейтинговата система на висшите училища нямаше възможност да бъде направен по-задълбочен анализ на параметрите на достъпа и обема на базите данни, за които са закупени абонаменти.

Източник на информация: Данни, предоставени от висшите училища в периода април – септември 2010 г.

Индикатор 2.8 „Наличие на работещ кариерен център“

Оценка на студентите , измерена по скала от 0 до 100.

Индикаторът посочва дела на студентите от общия брой студенти, които заявяват, че са ползвали услугите на кариерния център в своето висше училище или поне са чували за такъв. Стойността на

индикатора се получава като броят на тези студенти се раздели на общия брой интервюирани по университет и професионално направление. Във висшите училища, в които кариерният център не е активен този дял е много нисък, а във висшите училища, в които няма кариерен център този дял е 0%. Сред студентите, които са ползвали услугите на кариерния център има и такива, които заявяват, че не са доволни.

Източник на информация: Социологическо проучване, проведено в периода април - юни 2010 г.

Индикатор 2.9 „Учебна площ на студент“

Квадратни метри учебна площ във висшето училище на един студент.

Индикаторът представлява квадратни метри учебна площ във висшето училище на един студент. Данните са за разгърнатата площ на сградите, в които се намират помещенията за обучение - аудитории и лаборатории. В индикатора не се отчита площта на опитните полета, с които разполага висшето училище.

Източник на информация: Данни, предоставени от висшите училища в периода април – септември 2010 г.

ДИРЕКЦИЯ „ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ“
„Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (РеСВУ_БГ)“

Консорциум «ИОО- МБМД –С»
София 1000 ул. «Солунска» № 56

Група 3. „Научно-изследователски процес“

Индикатор 3.1 „Статии в научни списания“

Брой статии в научни списания по международната база данни SCOPUS за период 2005 - 2009 г.

Индикаторът показва броя публикации в реферирани научни списания по университет и професионално направление според международната база данни SCOPUS. Данните от SCOPUS са по университети и научни области за периода 2005-2009 г. На всяка научна област съответстват едно или няколко професионални направления. Броят статии за дадено професионално направление е равен на броя статии за научната област, към която то принадлежи.

Броят публикации е един от възможните косвени индикатори за обема на научната продукция. Всъщност в неприложните дисциплини публикуването е основен продукт - "Publish or perish." („Публикувай или изчезни.“) казва една крилата фраза в англоезичния академичен фолклор. Изискването публикациите да са направени в реферирани списания пък представлява гаранция за покриването на минималните академични стандарти за качество на продукцията.

Източник на информация: Международна библиографска база данни SCOPUS.

Индикатор 3.2 „Брой издадени книги на преподавател“

Брой публикувани книги в България и в чужбина на щатен преподавател.

Този индикатор показва броя издадени книги в България или чужбина на щатен преподавател в професионалното направление спрямо броя на всички щатни преподаватели в него. Данните са за календарната 2009 г. В този индикатор няма допълнителна спецификация, която да определя някакво минимално допустимо качество на публикацията. Освен това данните не са от независим източник (каквото е базата данни SCOPUS например). Нашата препоръка е този индикатор да се ползва само в комбинация с други индикатори от групата научно-изследователски процес.

Източник на информация: Данни, предоставени от висшите училища в периода април – септември 2010 г.

Индикатор 3.3 „Индекс на цитируемост“

Индекс на цитируемост по международната база данни SCOPUS.

Индикаторът показва цитируемостта според международната база данни SCOPUS за периода 2005-2009 г. Индексът на цитируемост на SCOPUS използва специфичен измерител на влиянието на публикациите, известен като „h индекс“ или индекс на Хирш по името Джордж Хирш от Калифорнийския университет - Сан Диего, който го е разработил. Един учен, изследователска група или университет има индекс h, ако h от броя на неговите/нейните/техните статии (NP) са цитирани поне h-пъти всеки, а другите (NP – h) статии са цитирани по-малко от h-пъти всеки.

Източник на информация: Международна библиографска база данни SCOPUS.

ДИРЕКЦИЯ „ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ“
„Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (РеСВУ_БГ)“

Консорциум «ИОО- МБМД –С»
София 1000 ул. «Солунска» № 56

Индикатор 3.4 „Преподаватели, участващи в проекти на ФНИ“

Процент (от 0 до 100) на щатните преподаватели, участващи в научноизследователски проекти на Фонд „Научни изследвания“, от общия брой щатни преподаватели.

Индикаторът показва делът на щатните преподаватели в проценти, участващи в проекти на Фонд „Научни изследвания“ към МОМН, ЕФС, МЗ. Данните са за календарната 2009 г. по университет и по професионално направление. Целта на този индикатор е да измери степента на участие на преподавателите в научни проекти. Висшите училища могат да имат и научни проекти, финансирани от други източници в България или техни преподаватели да участват в научни проекти, ръководени от други български организации. На ниво дефиниция е трудно да бъдат разграничени научно-изследователските проекти от други инициативи. Участието в проекти към ФНИ предлага ясна дефиниция и лесна проверимост на информацията, което беше причината да го изберем за основа на индикатора.

Източник на информация: Данни, предоставени от висшите училища в периода април – септември 2010 г.

Индикатор 3.5 „Преподаватели, участващи в международни научни проекти“

Процент (от 0 до 100) на преподавателите, участващи в международни научноизследователски проекти, от общия брой щатни преподаватели.

Индикаторът показва делът на щатните преподаватели в проценти, участващи в международни научно-изследователски проекти. Данните са за календарната 2009 г. по университет и по професионално направление. Индикаторът е подобен на предходния, но измерва участието в международни научно-изследователски проекти.

Източник на информация: Данни, предоставени от висшите училища в периода април – септември 2010 г.

Индикатор 3.6 „Международен научен обмен“

Брой специализации в чужбина с продължителност над 1 месец на един щатен преподавател.

Индикаторът измерва броя специализации в чужбина с продължителност над 1 месец, които се падат на един щатен преподавател. Данните са за календарната 2009 година по професионално направление и по университет. Мобилността на преподавателите е един от косвените индикатори за актуалността, конкурентоспособността и широтата на техния академичен и професионален опит.

Източник на информация: Данни, предоставени от висшите училища в периода април – септември 2010 г.

Индикатор 3.7 „Участие на студенти в НИД“

Процент от анкетираните студенти (от 0 до 100), заявили, че са участвали в научноизследователска дейност.

Индикаторът показва процента от анкетираните студенти по университет и професионално направление, заявили, че са участвали в научноизследователска дейност по време на следването си. Участието в НИД е

ДИРЕКЦИЯ „ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ“
„Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (РеСВУ_БГ)“

Консорциум «ИОО- МБМД –С»
София 1000 ул. «Солунска» № 56

основен инструмент за по-добро овладяване и за създаване на умения за практическо прилагане на получените теоретични знания. Очакването е, че студентите, участвали в НИД ще са много по-добре подготвени да работят след завършването си в своята професионална област с по-малко допълнително обучение и по-кратък срок на адаптация. Участието в проекти освен това развива ключови умения за екипна работа, които са много важни както в съвременната научно-изследователска дейност, така и в повечето професии.

Източник на информация: Социологическо проучване, проведено в периода април - юни 2010 г.

Индикатор 3.8 „Качество на НИД“

Оценка от преподаватели за научноизследователската дейност, измерена в точки от 0 до 100.

Индикаторът представлява оценка, дадена от преподаватели за научноизследователската дейност в тяхното висше училище, сравнена с научно-изследователската дейност в други висши училища. Преподавателите дават своята преценка дали научно-изследователската дейност в тяхното висше училище по тяхната специалност, сравнена с другите висши училища е на по-високо ниво, на същото или на по-ниско ниво. Агрегираните отговори са превърнати в балансова стойност, която след това е преобразувана в точки от 0 до 100. Нула (0) е най-ниската оценка, която би се получила, ако всички преподаватели бяха единодушни, че качеството на научно-изследователската дейност в тяхната специалност е на по-ниско ниво отколкото в повечето други ВУ. Сто (100) е най-високата оценка, която би се получила, ако всички преподаватели бяха единодушни, че качеството на научно-изследователската дейност в тяхната специалност е на по-високо ниво отколкото в повечето други ВУ.

Източник на информация: Социологическо проучване, проведено в периода април - юни 2010 г.

Индикатор 3.9 „Привлечени средства за НИД на преподавател“

Размер на допълнителните средства (извън държавната субсидия), привлечени годишно за научноизследователска дейност на щатен преподавател (в лева).

Индикаторът показва размера на допълнителните средства в лева, извън държавната субсидия целево отпусната за НИД по Наредба №9 , привлечени годишно за научноизследователска дейност на щатен преподавател. Това са средствата, привлечени за НИД от източници като Фонд "Научни изследвания" на МОМН, участие в проекти, международни проекти по рамковите програми за научни изследвания на ЕС, дарения и др. Данните са за календарната 2009 г. и са предоставени от висшите училища. Индикаторът измерва активността на висшето училище (съответно – на преподавателите, докторантите и студентите) в привличането на допълнително финансиране за научно-изследователска дейност, както и размера на това финансиране. Той може да се интерпретира като индикатор за научен капацитет и конкурентоспособност в научно-изследователската сфера.

Източник на информация: Данни, предоставени от висшите училища в периода април – септември 2010 г.

ДИРЕКЦИЯ „ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ“
„Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (РеСВУ_БГ)“

Консорциум «ИОО- МБМД –С»
София 1000 ул. «Солунска» № 56

Индикатор 3.10 „Средства за НИД“

Общ размер на средствата за научноизследователска дейност, включващ държавната субсидия и привлечените от ВУ допълнителни средства (в хиляди лева).

Индикаторът показва общият размер на средствата за научноизследователска дейност в хиляди лева за календарната 2009 г., включващ държавната субсидия и привлечените от ВУ допълнителни средства. Индикаторът измерва общият потенциал на висшето училище да финансира научно-изследователска дейност. Той е силно зависим от размера на висшето училище и илюстрира факта, че най-скъпите научно-изследователски проекти като правило изискват определен институционален мащаб.

Източник на информация: Данни, предоставени от висшите училища в периода април – септември 2010 г.

Индикатор 3.11 „Средства за НИД на студент“

Размер на средствата за научноизследователска дейност, включващ държавната субсидия и привлечените от ВУ допълнителни средства на студент (в лева).

Индикаторът представлява средствата за научноизследователска дейност, включващ държавната субсидия и привлечените от ВУ допълнителни средства, претеглени според броя на студентите – т.е. числителят на този индикатор е резултата от предходния индикатор (36), а в знаменателя е броят на всички студенти във всички форми на обучение. Данните са за календарната 2009 г. и са предоставени от висшите училища. Целта на този претеглен индикатор е да балансира частично ефекта от мащаба в

предшния индикатор и да открие онези от по-малките университети, които са успели да разгърнат достатъчно голяма за мащаба си научна дейност.

Източник на информация: Данни, предоставени от висшите училища в периода април – септември 2010 г.

Индикатор 3.12 „Обучение на докторанти в професионалното направление“

Брой акредитирани специалности за обучение на докторанти в професионалното направление.

Индикаторът показва броя на акредитираните докторантски специалности, които съответстват на дадено професионалното направление във висшето училище. Класификацията на докторантските специалности е според научни области, докато професионалните направления са обединени в области на висшето образование. Двете класификации не се припокриват напълно, поради което за целите на рейтинговата система на висшите училища се наложи да бъде разработена специална схема за съответствие на акредитираните научни (докторантски) специалности към професионалните направления във висшето образование.

Източник на информация: Национална агенция за оценяване и акредитация

ДИРЕКЦИЯ „ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ“
„Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (РеСВУ_БГ)“

Консорциум «ИОО- МБМД –С»
София 1000 ул. «Солунска» № 56

Индикатор 3.13 „Обучение на докторанти във висшето училище“

Брой акредитирани специалности за обучение на докторанти във висшето училище.

Индикаторът оценява потенциала на висшето училище да надгражда над магистърските програми и да обучава докторанти. Докторската степен (PhD), която е на границата между образователните и научните степени става все по-разпространена във висшето образование в развитите страни. В този смисъл способността на висшите училища да подържат докторантски програми е и добър косвен измерител за потенциала на преподавателския състав, задълбочеността на научно-изследователската дейност и бъдещата конкурентоспособност.

Източник на информация: Национална агенция за оценяване и акредитация.

Индикатор 3.14 „Съотношение преподаватели / докторанти“

Брой докторанти на 100 хабилитирани щатни преподаватели във висшето училище.

Индикаторът показва колко докторанти се падат на всеки 100 хабилитирани щатни преподаватели във висшето училище. Индикаторът показва капацитета на преподавателския състав да поддържа докторантски програми. Това е един от преките измерители за научния потенциал на преподавателския състав и на висшето училище като цяло.

Източник на информация: Информационна база данни за висшето образование към МОМН. Данните се актуализират два пъти в годината.

Група 4. „Социално-битови условия“

На пръв поглед социално-битовите условия не са свързани с мисията и основната дейност на висшите училища. Но всъщност те са важен компонент от конкурентоспособността на висшите училища и способността им да привличат студенти. Дори висшите училища, разположени в големи градове и гъсто населени агломерации не могат да разчитат само на студенти от близки населени места. В този смисъл настаняването на студентите е много важна част от образователната услуга. Достъпността на места за хранене в близост до учебните корпуси пък е част от удобството в организацията на учебния процес. В България тези услуги се предлагат в студентски столове и общежития, като организацията им непрекъснато се променя и модернизира. В някои случаи тези услуги отмират в организиран си вид и се предлагат само на свободния пазар.

В групата за социално-битовите условия е включен и индикатор за отпускните стипендии. Стипендиите са част от политиката за увеличаване на достъпа до висше образование по различни критерии – социални критерии или високи академични постижения.

Индикатор 4.1 „Стипендии“

Процент (от 0 до 100) на студентите, получаващи стипендия.

Индикаторът показва процентът на студентите на редовно обучение, които получават стипендии от всички студенти редовно обучение. Данните са за академичната 2008/2009 г. Възможността за получаване на стипендия е несъмнено важен критерий за избор на висше училище. В някои случаи, при

ДИРЕКЦИЯ „ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ“
„Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (РеСВУ_БГ)“

Консорциум «ИОО- МБМД –С»
София 1000 ул. «Солунска» № 56

дефицит на ресурси, това може да стане дори основен критерий, който да получи приоритет пред академичните и професионалните аргументи.

Източник на информация: Данни, предоставени от висшите училища в периода април – септември 2010 г.

Индикатор 4.2 „Студентски общежития“

Брой леглодни на студент за академична година.

Индикаторът показва броя леглодни, които се падат средно на студент за академична година. В знаменателя на индикатора са включени всички студенти от всички образователно-квалификационни степени и форми на обучение (професионални бакалаври, бакалаври, магистри и докторанти) – както ползвателите общежитие, така и тези, които не са ползвали. Индикаторът е за академичната 2008/2009 г. Индикаторът показва достъпността на общежитията за съответното висше училище. Колкото по-висока е стойността на индикатора, в общия случай, толкова по-голяма е вероятността за един кандидат-студент да намери място в общежитие.

Източник на информация: Данни, предоставени от висшите училища в периода април – септември 2010 г. и справка от „Студентски столове и общежития“ – ЕАД за учебната 2008/2009 г.

Индикатор 4.3 „Удовлетвореност от социално-битовите условия“

Средна оценка на студентите за удовлетвореност от социално-битовите условия във ВУ по скала от 2 (Слаба) до 6 (Отлична).

Индикаторът представлява осреднена оценка на студентите за удовлетвореност от социално-битовите условия във ВУ по скала от 2 (слаба) до 6 (отлична). Оценка за социално-битовите условия включва оценка за наличните спортни съоръжения, студентски столове и общежития, здравни услуги и грижи, клубове за свободно време и общуване. Удовлетвореността на студентите от социално-битовите условия е най-добрият измерител за качеството на предлаганите услуги.

Източник на информация: Социологическо проучване, проведено в периода април - юни 2010 г.

Група 5. „Престиж“

Престижът на висшето училище показва до каква степен то се ползва с добра репутация сред обществеността като цяло и сред специфични групи, заинтересовани от качеството на висшето образование като студентите, преподавателите, някои категории работодатели (особено тези, които се нуждаят от висококвалифициран труд). Голямото търсене обикновено позволява на висшето училище да подбира най-добрите измежду кандидат-студентите, което превръща входното ниво на студентите в друг индикатор за престиж.

Индикатор 5.1 „Среден успех от дипломата за завършено средно образование“

Среден успех от дипломата за завършено средно образование.

Индикаторът показва осреднената стойност на средния успех от дипломата на всеки студент, записан в дадено професионално направление в даден университет. Средният успех от дипломата на приетите студенти показва конкуренцията, на която е изложен кандидат-студента в определено висше училище и съответно – шансовете му да бъде приет в него. Големият брой кандидати с високи постижения в

ДИРЕКЦИЯ „ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ“
„Разработване на рейтингова система за висшето училища в Република България (РесВУ_БГ)“

Консорциум «ИОО- МБМД –С»
София 1000 ул. «Солунска» № 56

училище показва и степента на привлекателност на висшето училище, която е функция на престижа му – кандидат-студентите, които още не са имали възможност да натрупат личен опит и впечатления за предимствата и недостатъците на висшето училище, разчитат на разнообразни други източници, които до голяма степен отразяват образа (имиджа) на висшето училище в обществото. Настоящата рейтингова система също се нарежда сред тези източници.

Източник на информация: Информационна база данни за висшето образование към МОМН. Данните се актуализират два пъти в годината.

Индикатор 5.2 „Престиж сред студентите“

Престиж сред студентите, измерен по скала от 0 до 100.

Индикаторът отразява субективната преценка на студентите за това, кои три български висши училища, различни от тяхното, осигуряват най-добро образование в тяхната специалност или професионално направление. Преценката на студентите е показателна за престижа на конкретното професионално направление в съответното висше училище. Например за оценката на професионалното направление „Икономика“ в СУ е претеглена сума на всички студенти, изучаващи икономически специалности от останалите университети, които са посочили СУ сред трите най-добри университети в тяхното професионално направление. При претеглянето е отчетен размера на висшето училище, така че мнението на студентите в малките университети да тежи еднакво с това на студентите в големите университети. Това е необходимо, за да не бъдат оцетени големите университети, тъй като студентите нямат възможност да посочват собствения си университет.

Източник на информация: Социологическо проучване, проведено в периода април - юни 2010 г.

Индикатор 5.3 „Престиж сред завършилите“

Престиж сред завършилите, измерен по скала от 0 до 100.

Този индикатор се различава от предишния по съвкупността, от която са подбрани анкетираните. В случая са анкетирани хора, получили висшето си образование в различни висши училища по различни професионални направления. За подробности по изчисляването на индикатора виж дефиницията на индикатора „Престиж сред студентите“. Втората разлика е че данните са показателни за висшето училище като цяло независимо от конкретното професионално направление.

Източник на информация: Социологическо проучване, проведено в периода април - юни 2010 г.

ДИРЕКЦИЯ „ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ“
„Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (РесВУ_БГ)“

Консорциум «ИОО- МБМД –С»
София 1000 ул. «Солунска» № 56

Индикатор 5.4 „Престиж сред преподавателите“

Престиж сред преподавателите, измерен по скала от 0 до 100.

Този индикатор се различава от предходния само по съвкупността, от която са подбрани анкетираните. В случая са анкетираны преподаватели от различните професионални направления на всички висши училища. Оценката от колеги, която на английски е известна като "peer review", е утвърден метод за оценяване на висшите училища и други организации, който се използва и в практиката на много акредитационни органи, включително от Националната агенция за оценяване и акредитация в България. Този индикатор представлява по същество кратка форма на "peer review", базирана на предходния опит и информираност на анкетираните преподаватели, а не на специално проучване. Данните са по висше училище.

Източник на информация: Социологическо проучване, проведено в периода април - юни 2010 г.

Индикатор 5.5 „Престиж сред работодателите“

Престиж сред работодателите, измерен по скала от 0 до 100.

Този индикатор измерва престижа на различните висши училища сред работодателите. Анкетирана е национално представителна извадка от работодатели от различните сектори на икономиката и различни региони на страната. Работодателите са посочили трите български университета, които подготвят най-добрите специалисти, за нуждите на тяхната сфера на дейност. Оценката на работодатели е един от много важните компоненти от престижа на едно висше училище, който е пряко свързан с шансовете за намиране на работа и получаване на висока за съответната професионална сфера заплата.

Източник на информация: Социологическо проучване, проведено в периода април - юни 2010 г.

Индикатор 5.6 „Престиж сред общественото мнение“

Престиж сред общественото мнение, измерен по скала от 0 до 100.

Този индикатор измерва престижа на различните висши училища сред обществеността като цяло. Анкетирана е национално представителна извадка от пълнолетното население на страната. Анкетираните са посочили трите най-добри български университета, като индикаторът представя процента на интервюираните, посочили съответния университет сред трите най-добри. Оценката на общественото мнение в най-голяма степен се доближава до дефиницията за престиж, ако разбираме престижа като „добро име“. В този най-широк смисъл престижът включва естествено и цялата обективна информация и опит, с които различните обществени групи разполагат. При правенето на преценки, хората обикновено не могат да се абстрахират от собствените си знания и лични преживявания. Но престижът като добро име има и един остатъчен компонент, който не е пряко свързан с някакви обективни критерии или факти. Той може да отразява минала история (понякога наричаме това „стара слава“), нагласи и предразсъдъци, мътва (мнения, които се „носят във въздуха“) и други трудно определими наслояванията, които моделират отношението на хората към дадена институция. Но така или иначе, дори да има не съвсем ясна дефиниция, престижът има съвсем осезаеми ефекти, които не могат да бъдат пренебрегвани.

Източник на информация: Социологическо проучване, проведено в периода април - юни 2010 г.

ДИРЕКЦИЯ „ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ“
„Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (РеСВУ_БГ)“

Консорциум «ИОО- МБМД –С»
София 1000 ул. «Солунска» № 56

Група 6. „Реализация“

Увеличената способност на завършилите висше образование да водят продуктивен живот и да имат висок социален статус е един от много важните критерии за оценка на постигнатите резултати във висшето образование. Немалко икономисти биха казали, че това е най-важния или дори единствения смислен критерий. Без да изпада в крайности, рейтинговата система отчита тези икономически нагласи, които се споделят и от голямата част от обществото, като на индикаторите за реализация е дадена относително голяма тежест.

Реализацията е трудна за дефиниране, но пък най-важните ѝ аспекти са относително лесни за измерване. Едва ли може да се спори сериозно, че доходите на един човек са основен измерител както на пазарната и обществената (ако работи в публичния сектор) оценка на неговия труд, така и на потенциала му да бъде социално активен и да участва в живота на обществото.

Индикатор 6.1 „Осигурителен доход на завършилите“

Среден месечен осигурителен доход на завършилите български ВУ през предходните 3 учебни години.

Индикаторът показва средния осигурителен доход на завършилите висше образование през последните три учебни години. Данните се актуални към месец март 2010 г., по университет и по професионално направление. Осигурителният доход има таван, равен на десеткратния размер на минималната работна заплата. По този начин се губи известна информация за сегмента на хората с най-високи доходи, но тези хора първо не са толкова много като процент от населението и второ – можем спокойно да приемем, че всеки достигнал тавана на осигурителния доход в страната е намерил добра професионална и социална реализация.

Средният осигурителен доход на завършилите по професионални направления за всяко висше училище е получен на базата на данни от МОМН за завършилите през предходните 3 учебни години, съпоставени с данните на НОИ за осигурените лица и размера на осигурителния им доход.

Източник на информация: Национален осигурителен институт

Индикатор 6.2 „Безработица сред завършилите“

Процент (от 0 до 100) на официално регистрираните безработни сред завършилите български ВУ през предходните 3 учебни години (с добавен отрицателен знак).

Равнището на безработица сред завършилите по професионални направления за всяко висше училище е получено на базата на данни от МОМН за завършилите през предходните 3 учебни години, съпоставени с данните на НОИ за официално регистрираните безработни сред завършилите по данни на Агенцията по заетостта към март 2010 година. Индикаторът е означен с минус, за да се наблегне на факта, че неговото нарастване показва негативен ефект за разлика от останалите индикатори, при които нарастването показва позитивен ефект.

Безработицата е едно от най-нежеланите социални явления както в личен, така и в обществен план. От всяка следваща година образование се очаква да увеличава конкурентоспособността на конкретния човек на пазара на труда. В макроикономически план се очаква образованието да повишава производителността на труда в икономиката и по този начин да увеличава БВП или възможността за повече свободно време при същото равнище на БВП.

При този индикатор има пълно съвпадение на личните и обществените очаквания. По тази причина и поради факта, че информацията е получена от официален регистър, сме придали на безработицата сред завършилите относително голяма тежест сред останалите индикатори. Данните се актуални към месец март 2010 г.,

Източник на информация: Национален осигурителен институт

ДИРЕКЦИЯ „ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ“
„Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (РеСВУ_БГ)“

Консорциум «ИОО- МБМД –С»
София 1000 ул. «Солунска» № 56

Индикатор 6.3 „Реализация по специалността“

Процент (от 0 до 100) от работещите на трудов договор сред завършилите български ВУ през предходните 3 години, реализирани в област, отговаряща на завършеното професионално направление.

Индикаторът показва процента от работещите на трудов договор сред завършилите български ВУ през предходните 3 години, реализирани в област, отговаряща на завършеното професионално направление. Показателят е формиран на базата на информация на МОМН за завършилите съответното професионално направление в съответното ВУ през предходните 3 учебни години и данните от Регистъра на трудовите договори на НОИ към март 2010 година. Показателят дава информация за процента на лицата с действащи трудови договори, за които професионално направление, към което се отнася завършената от тях специалност отговаря на упражняваната от тях професия.

Този индикатор измерва до каква степен завършилите използват в работата си това, което са научили по време на следването във висшето училище. Значимото припокриване предполага по-голяма ефективност както на частната, така и на обществената инвестиция в образование. Разбира се, има все повече знания, умения и качества, които са универсално необходими и лесно се трансферират от една професия в друга. Сред тях са езиковите, числовите, компютърните, комуникативните, аналитичните знания и умения, като списъкът не е изчерпателен. От друга страна, в отделните професии има и много специфични знания и умения, чието усвояване често изисква най-много ресурси. Нека дадем за пример някой, който е завършил медицина, но работи като администратор. Очевидно част от инвестицията, направена от него и обществото в (много скъпо) образование не се използва съвсем ефективно. Същото важи и за всички завършили висше образование, които си намират работа, изискваща по-ниска квалификация.

Източник на информация: Национален осигурителен институт

Индикатор 6.4 „Добих увереност, че ще успея в живота“

Средна оценка на студенти, измерена по скала от 0 до 100.

Този индикатор показва до каква степен студентите са придобили увереност, че ще успеят в живота в резултат от обучението във висшето училище. Индикаторът е пресметнат като балансова стойност от всички отговори, като позитивните отговори (на тези, които изцяло или поне частично са придобили увереност) наклонят везните в добрата посока, а негативните (на тези, които изобщо не са придобили увереност или даже са станали още по-неуверени) – в лошата. Накрая резултатът е преобразуван в точки от 0 до 100, като 0 точки би получило висше училище, което е направило всичките си студенти абсолютно неуверени (такова висше училище за щастие няма), а 100 точки – висше училище, чиито студенти до един са станали абсолютно уверени в бъдещето (такова висше училище не е реалистично да очакваме да има). Данните са по университет и по професионално направление.

Източник на информация: Социологическо проучване, проведено в периода април - юни 2010 г.

Индикатор 6.5 „Създадох важни контакти и приятелства“

Средна оценка на студенти, измерена по скала от 0 до 100.

Този индикатор показва до каква степен студентите са успели да създадат важни контакти и приятелства в резултат от обучението във висшето училище. Индикаторът е пресметнат по същия начин като предходния. Накрая резултатът е преобразуван в точки от 0 до 100, като 0 точки би получило висше училище, в което нито един студент не е създал нито един важен контакт или приятелство, а 100 точки – висше училище, чиито студенти до един са създали важни контакти и приятелства. Данните са по университет и по професионално направление.

Източник на информация: Социологическо проучване, проведено в периода април - юни 2010 г.

ДИРЕКЦИЯ „ВИСШЕ ОБРАЗОВАНИЕ“
„Разработване на рейтингова система за висшите училища в Република България (РесВУ_БГ)“

Консорциум «ИОО- МБМД –С»
София 1000 ул. «Солунска» № 56

Индикатор 6.6 „Предпочитания на работодателите“

Оценка на предпочитанията на работодателите, измерена по скала от 0 до 100

Индикаторът представлява оценка на предпочитанията на работодателите, измерена по скала от 0 до 100. Работодателите са имали възможност да посочат петте най-предпочитани от тях висши училища, заедно със съответните специалности. Това са висшите училища със специалности, които съответният работодател предпочита да назначи във фирмата или организацията си. Например един работодател може да посочи, че предпочита да назначи юристи от Висшата школа за правни науки и икономисти от Регионалния икономически институт. Изборът на работодателя отразява както търсенето на специалисти с определен тип образование, което се определя от профила на фирмата или организацията, така и предпочитанието на работодателя към определено висше училище, което се определя от неговото мнение за съответното висше училище. И в двата случая заявеното предпочитание на работодателя представлява интерес за студентите и кандидат-студентите, които търсят да увеличат шансовете си за добра професионална реализация. Данните са по университет и по професионално направление.

Източник на информация: Социологическо проучване, проведено в периода април - юни 2010 г.